

Median ja äidin yhteinen kamppailu

Yhdysvaltalais-suomalaisen lapsikiistan uutisointi Ilta-Sanomissa

Outi Kosken ja John Rogersin kiistely sai suomalaisessa mediassa mittakaavat, jota tuskin osasi ennalta odottaa. Outi Kosken murheelliset kasvot tulivat kuitenkin tutuiksi kesästä alkaen niin iltapäivälehtien lööppien kuin televisioruudunkin välityksellä.

Suomalaista mediaa, etenkin iltapäivälehdistöä, on arvosteltu tapauksen uutisoinnissa sokeasta äidin puolelle asettumisesta. On myös esitetty, ettei tiedotusvälineiden olisi pitänyt tarttua aiheeseen lainkaan – olihan kyseessä vain yhden pariskunnan välinen oikeustaistelu.

Itse kirjoitin ensimmäisen palautuskiistaa koskevan uutiseni Ilta-Sanomiin 23. elokuuta 2004. Sen jälkeen seurasin tapahtumia tiiviisti aina 22. joulukuuta tapahtuneeseen palautukseen asti. Pysin artikkelissani muun muassa hahmottamaan sitä, miten ja miksi poikien palautuksesta paisui maanlaajuinen ongelma, josta voi seurata jopa lainsäädännöllisiä muutoksia.

Pallottelua oikeuslaitokselta toiselle

Vanhempien välinen oikeustaistelu alkoi kesän 2003 jälkeen, kun äiti jätti palauttamatta lapset Yhdysvaltoihin Suomen-lomansa jälkeen.

Aluksi Helsingin hovioikeus päätti antaa lapset äidille. Perusteena oli tuolloin 13- ja 9-vuotiaiden poikien oma tahto jäädä Suomeen. Korkein oikeus kumosi päätöksen 6. elokuuta Haagin lapsikaappaus sopimukseen nojaten. KKO:n mukaan Haagin sopimusta tulee tulkita siten, että vasta 16-vuotiaan lapsen mielipiteelle voidaan antaa painoa palautuksesta päätettäessä.

KKO:n päätöstä yritettiin panna täytäntöön useaan otteeseen. Sen jälkeen alkoi pakomatka. Kuukauden piilottelun jälkeen pojat löytyivät Ristijärveltä. Noudosta saatiin aikaan vielä uusi oikeustaistelu, kun äiti väitti viranomaisten vieneen pojat väkisin. Kovia kokeneet pojat joutuivat – tai pääsivät – hoidet-

taviksi Oulun yliopistollisen sairaalan lastenpsykiatriselle osastolle.

Itä-Suomen hovioikeudessa tarina sai käänteen, johon tuskin lukuisia oikeustappioita kärsinyt äitikään uskalsi enää uskoa. 26. marraskuuta annetun päätöksen mukaan nouto oli laitton: pojat pitäisi palauttaa äidilleen välittömästi.

Äidin ilo jäi lyhyeksi, kun korkein oikeus pani vielä samana iltana poikien kohtalon jäihin siksi, kunnes KKO päättäisi, annettaisiinko isälle valituslupa hovioikeuden tuomioon. Valituslupa heltisi, ja KKO kumosi hovioikeuden päätöksen. Kaksi päivää ennen joulua pojat lähtivät kotiin Yhdysvaltoihin, piilossa lentokentällä odottaneilta äidiltä ja medialta.

”IS:n tavoittama äiti haluaa suojata poikiaan julkisuudelta”

Ensimmäisen kerran Ilta-Sanomat uutisoi tapauksesta maaliskuun lopulla. Silloin aiheena oli poikien isän tekemä kaappaus, jossa isä sieppasi pojat kesken koulumatkan ja kuljetti heidät Ranskaan. Henkilöiden nimiä ei uutisessa mainita.

Julkisessa keskustelussa on unohdettu, että varsinaisesti tapaus nousi uudelleen julkisuuteen korkeimman oikeuden julkaisemasta tiedotteesta, joka koski päätöstä poikien Yhdysvaltoihin palauttamisesta.

Toimittaja Katri Utula aloittaa päätöksestä kertovan uutisen näin: *Korkein oikeus (KKO) katsoi eilen, että lapsensa kaappanneella isällä on oikeus saada lapsensa välittömästi takaisin luokseen Yhdysvaltoihin.* (IS 7.8.2004)

Isä on siis lapsensa kaapannut isä. Äidistä ei puhuttu varsinaisena kaappajana vaan lähinnä oikeuslaitoksen uhrina.

KKO ei ottanut millään tavalla kantaa miehen kaappausyritykseen. Sen sijaan äidin katsottiin siepanneen omat lapsensa Suomeen ex-miehensä luota.

Teksti loppuu sanoihin, jotka saavat kaiken tapahtuneen jälkeen miettimään pitkään.

IS:n tavoittama äiti haluaa suojata poikiaan julkisuudelta, koska lasten palauttaminen saatetaan panna täytäntöön jo tänään.

Varsinaisen mediamylläkkään aloittanut uutinen julkaistiin paria viikkoa myöhemmin, 20. elokuuta. Se kertoi Espoon sosiaalikeskuksessa tapahtuneesta poikien kuulemistilaisuudesta.

”Pojat itkivät, huusivat ja potkivat”.

Vetoavan otsikon alla on haastattelu, jossa äiti puhuu ensimmäistä kertaa omalla nimellään. Koski sanoo järkyttyneenä, ettei sotavankejakaan piinata kuten poikia kyseisessä tilanteessa piinattiin. Kärsivät lapset – hätääntynyt äiti.

Tarinan alkuasetelma on valmis. Pian muutkin tiedotusvälineet alkoivat seurata tapausta aktiivisesti.

Ei pidä ihmetellä sitä, miksi media tarttui aiheeseen. Ihmiset ovat aina kovanneet ja tulevat kaipaamaan tarinoita; Kosken ja Rogersin mittelössä oli kaikki hyvän tarinan ainekset.

Klassinen kärsivä äiti -hahmo, roiston roolin saanut isä ja huippuna koko oikeuslaitos, joka tuntui unohtavan päätöksissään kaiken inhimillisyyden – tässä koko median luoma kuva yksinkertaisuudessaan.

Itsessäänhän Haagin sopimus ja muut tapaukseen liittyvät byrokraattiset kviot eivät ole missään määrin seksikkäitä jutunaiheita, ja nyt tavallisesti niin kiven alla oleva case vain odotti poimijoitaan: Outi Koski antoi auliisti haastatteluja ja lähestyi tukijoukkoineen mediaa aktiivisesti. Etenkin alkuvaiheessa Koski soitteli toimittajille lähes päivittäin, kirjoitteli tekstiviestejä, tarjosi materiaalia ja lopulta poikiensa haastattelua.

Mutta oliko tapauksella todellisuudessa laajempaa yhteiskunnallista merkitystä vai jäikö media vain kiinni herkulliseen tarinaan?

Sosiaaliset ongelmat rakentuvat, kun vaatimuksia aletaan esittää aktiivisesti. Sosiaaliset ongelmat myös kilpailevat jatkuvasti pääsystään julkisuuteen ja pysymisestäään siellä. Julkisuus voi olla ratkaiseva tekijä jopa siinä, tunnustetaanko jokin asia ylipäätään ongelmaksi.

Usein ongelmalla on selkeä alkuvaihe, joka päättyy johonkin ratkaisuun kamppailun kautta. Kosken tapauksessa sosiaalisen ongelman muodosti draamallinen kiista poikien palautuksesta. Kamppailu käytiin näkyvästi mediassa, joka tarjosi runsaasti tilaa etenkin Kosken äänelle.

Mielestäni jo se, että oikeuslaitokset tulkitsevat kansainvälisten huoltokiistojen kannalta oleellista sopimusta toisistaan poikkeavalla tavalla osoittaa sen, että kyseessä on ongelma, joka ansaitsee tilansa julkisuuden areenalla. Kansainvälisten huoltokiistojen määrä tulee lisääntymään kansainvälisten avioliittojen lisääntyessä, joten tapaus tuskin jää viimeiseksi.

Uskottavuutta kamppailulle antoi arvovaltaisten tahojen esiintyminen julkisuudessa. Poliitikot ja oikeusoppineet esittivät vaatimuksia, jotka todennäköisesti johtavat käytäntöjen muuttamiseen tulevaisuudessa.

Suomalaiset vai yhdysvaltalaiset nimet?

Lukija temmataan mukaan äidin hätähuudolla, jonka ainut motiivi on suojella lapsiaan. Äidin epätoivosta riittääkin ammennettavaa useamman jutun verran. Sen jälkeen kameroiden eteen marssitetaan itse kiistakapulat. Seuraavassa ote 23. elokuuta julkaistusta haastattelustani.

Abdistus alkaa hiipiä ääneen ja liikkeet käyvät levottomiksi. Pojat saavat luvan poistua, mutta vielä kerran Aleksi toistaa katse tiiviisti lattiaan suunnattuna. ”Sen minä haluan vain sanoa, että meidän oikeuksia ei ole kuunneltu. Tämä on enemmän minun ja Jaakon elämä kuin isän ja äidin elämä. Tai vouldin elämä.”

Tai tiedotusvälineiden elämä.

Suurin yksittäinen moraalinen virhe, jonka media mielestäni teki, oli itse asianosaisten haastattelu. Vaikka koko uutisointi kietoutui siihen, mitä pojat tahtovat, olisi se pitänyt antaa oikeusistuinten ja asiantuntijoiden pääteltäväksi. Pojat pantiin pahimpaan mahdolliseen tilanteeseen: vertailemaan vanhempiaan.

Tiedotusvälineiden on väitetty asettuneen palautuskiistassa kuin huomauttamatta suomalaisen äidin puolelle. Näkyvimpänä esimerkkinä on mainittu kaksoiskansalaisuuden omaavien poikien nimeäminen espoolaispojiksi, Aleksiksi ja Jaakoksi. Kyseenalaiseksi suomalaistamisen tekee erityisesti se, että pojat ovat asuneet Yhdysvalloissa suurimman osan elämästään.

Ainakin Ilta-Sanomien osalta vastaus poikien nimien käännöksiin menee inhimillisyyden piikkiin: me emme tienneet. Äiti puhui Jaakosta ja Aleksista ja äidin asianajaja puhui Jaakosta ja Aleksista. Mikäli nimien käännöksiä voidaan pitää virheenä, on se ainakin ymmärrettävä sellainen. Kuinka moni toimittaja tarkistaa haastateltaviltaan, että ovatko henkilöistä annetut nimet varmasti heidän virallisia nimiään?

Ilta-Sanomille totuus nimistä selvisi vasta oikeuden päätösten sivuilta eli silloin, kun korkein oikeus teki päätöksensä poikien palauttamisesta 6. elokuuta. Tuolloin kuitenkin päätettiin, että Aleksi ja Jaakko saavat pitää suomalaiset nimensä.

Toimittajien kesken nimiasiasta syntyi vilkasta keskustelua. Yksi kollegani kieltäytyi kirjoittamasta muilla kuin virallisilla nimillä, ja Alexander ja Jacob kääntyivät Aleksiksi ja Jaakoksi vasta uutispäälliköiden käsittelyssä. Sinänsä ihailtavaa yhden miehen kapinaa, jonka perustelut osoittautuivat myöhemmin varsin järkeviksi.

Loppumetreillä nimikysymyksestä alkoi nimittäin tulla todellinen ongelma. Jossain vaiheessa noudatettiin käytäntöä, jonka mukaan suomalaisia nimiä käytettäisiin äidin haastattelun yhteydessä. Muissa jutuissa esiintyisivät poikien viralliset nimet. Välillä nimiä yritettiin käyttää rinnan.

Joka tapauksessa, median asettumista äidin puolelle on hankala kiistää. Yhtenä syynä tilanteen syntymiseen oli kuitenkin vastapuolen pysyminen vai, lukuisista haastattelupyynnöistä huolimatta.

Iso osa jutuista pohjautui henkilöhaastatteluun, ja mielestäni henkilöhaastattelu on aina henkilöhaastattelu. Olisi tuntunut oudolta, jos Kosken sanat

ja tunteet olisi vesitetty, kuten toimittajan on yksinkertaisilla sanavalinnoilla halutessaan helppo tehdä.

Vastapuolen näkemysten esiintuominen oli oikeusoppineiden varassa. Ehkä yllättäen näkemykset jakaantuivat kuitenkin kahtia myös heidän parissaan.

Ilta-Sanomissa eniten ääneen päässeet oikeusoppineet olivat rikosoikeuden professori Jyrki Virolainen ja perheoikeuden professori Urpo Kangas, molemmat allallaan korkealle arvostettuja miehiä. Heitä ei valittu sattumalta.

Pidän korkeimman oikeuden ratkaisua aivan oikeana, sanoo Helsingin yliopiston perheoikeuden professori Urpo Kangas. (IS 20.8.2004)

Seuraavassa Jyrki Virolainen kommentoi äidin hakemaa tuomionpurkua kyseiseen tuomioon.

*Lainkäytön professori Jyrki Virolainen on tyrmistynyt. Kovin on ankaran muo-
dollinen päätös KKO:lta. "Voisi sanoa, että KKO on tulkinnut tuomionpurun
edellytyksiä kuin piru raamattua."* (IS 4.9.2004)

Yksinkertaistettuna: Virolainen tuki äidin puolen näkemyksiä laintulkinnas-
ta, Kangas isän.

Kotien vertailu vahvisti maaotteluluonnetta

Kun toisen osapuolen ääni saatiin viimein mukaan julkiseen keskusteluun, olivat John Rogersista syntyneet mielikuvat pelkästään negatiivisten uutisten varassa. Kuka ajattelee mitään myönteistä miehestä, joka kaappaa lapsensa kesken koulumatkan tekoviikiin ja peruukkiin naamioituneena?

Mielikuvaa hämäämiehestä lisäsi se, että ensimmäisissä uutiskuvissa Rogers peitti kasvonsa kuin kovan luokan rikolliset ainakin. Inhimillisesti ajateluna piilottelu on varsin ymmärrettävää: Rogers ei koskaan valinnut julkisuutta vaan joutui siihen tahtomattaan.

Media oli kuitenkin valinnut hänet kohteekseen.

Saiko kasvojen paljastaminen median suhtautumisen muuttumaan? En tiedä, onko vastaus juuri siinä, mutta niillä main median myötämieleinen katse alkoi kääntyä yhä voimakkaammin isän puoleen.

Rogersin antamissa haastatteluissa riitti myötätuntoa myös äidille.

Suomalaisten on hyvä tietää, että haluan poikien rakastavan äitiään. Sitten kun pojat ovat palanneet tänne kotiinsa, en aio puhua Outista halveksivasti tai vahingoittaa lasten kiintymystä äitiinsä. Vie kuitenkin aikaa, että pojat selviävät tästä kokemuksestaan, Rogers huolehtii. (IS 21.10.2004)

Äidin julkisuuskuvan muutoksen huolenpitäjistä häiriköksi voi lukea viimeistään jutussa, jossa Kosken kerrotaan viheltäneen pojilleen psykiatrisen sairaalan ulkopuolella. Koskella ei tuolloin ollut lupaa ottaa yhteyttä poikiinsa.

Voudin tai poliisin täytyy tehdä jotain. Outi ei ole koskaan noudattanut oikeuden määräyksiä ja tämä on esimerkki siitä, että hän tottelee vain omia lakejaan, Rogers sanoo. (IS 13.12.2004)

Myöhemminkin tapaukseen viitattaessa käytettiin negatiivisesti värittyneitä ilmaisuja, vaikka kukaan viranomainen ei koskaan todennut äidin tehneen tuossa tilanteessa mitään laitonta. Itä-Suomen hovioikeudessa Koski muun muassa *kiisti* – ei siis kertonut – tehneensä mitään laitonta. (IS 17.11.2004)

Joka tapauksessa, julkisessa keskustelussa Koski oli ennen kaikkea suomalainen äiti. Maaottelun luonnetta vahvistettiin muun muassa poikien kotien vertailulla.

Suomalaisen perhe-elämän arvoista puhuttaessa raha ja rakkaus käsitetään mielellään toistensa vastakohtiksi. Ilta-Sanomien uutisoinnissa poikia odottikin Yhdysvalloissa nimenomaan hulpea koti.

Suomen kodista kerrottaessa käytössä oli kaikki taloudelliset arvot sivuuttava diskurssi. Muun muassa äidin perheen lämpimät sukulaisuussuhteet nostettiin esille useaan otteeseen.

Knutars (Outi Kosken ystävä) korostaa, että Suomi on kuulunut poikien elämään aina. Yhdysvaltain kodissa on vietetty suomalaisia juhlia, ja kesäisin pojat ovat päässeet Suomeen äitinsä laajan suvun huomaan. ”Pojat pitävät vuodenaajoista ja vapaudesta, jollaista voi kokea vain Suomessa. Täällä he nauravat paljon”, Knutars sanoo. (IS 22.9.2004)

Luotettava lähdemateriaali tiukassa

John Rogers antoi Ilta-Sanomiin haastatteluja Yhdysvalloista kotoisin olevan avustajamme välityksellä.

Itse tapasin John Rogersin ensimmäistä kertaa vasta 14. marraskuuta, jolloin Itä-Suomen hovioikeus käsitteli Ristijärveltä tehdyn poikien noudon laillisuutta (todeten noudon laittomaksi). Haastattelupyyntöni hän vastasi ystävällisesti hymyillen: ”Not even for million dollars”.

Luotettava lähdemateriaali oli kortilla alusta loppuun asti. Suomessa oikeuden pöytäkirjat voi hankkia kuka tahansa, mutta Yhdysvalloissa asia on toisin. Pöytäkirjat voidaan luovuttaa vain asianosaisille.

Yhdysvaltalaisen tuomioistuimen päätöksiä ja muista asiakirjoista toimittajat saivat haltuunsa äidin ja tämän asianajajan kautta.

Mitä tapahtui Yhdysvalloissa ennen sitä, kun Koski jätti pojat palauttamatta? Muun muassa pahoinpitelysyytteitä heitettiin puolin ja toisin, mutta vain äidin kertomus pääsi lehden sivuille asti. Seuraavan uutisen julkaisusta päätettiin tilanteesta, jolloin vain äidin esittämille syytöksille oli kirjallista todistusaineistoa: yhdysvaltalaisen sosiaalityöntekijän Alexanderin kertomukseen perustuva lausunto. Suomalaisen terapeutin lausunnot tukivat tätä.

Poikiensa huoltajuudesta taisteleva Outi Koski tuo esille korkeimmalle oikeudelle (KKO) toimitetussa purkuhakemuksessa lastensa pelon yhdysvaltalaista isää kohtaan. (...) 13- ja 9-vuotiaat pojat ovat kertoneet isänsä väkivaltaisuuksista asiantuntijoille useaan otteeseen. (IS 26.8.2004)

Tässä media otti tehtäväkseen päättää, kumpi vanhemmista on pojille sopivampi huoltaja. Ongelmalliseksi tällaisessa uutisoinnissa muodostui se, että toisen osapuolen ääni jäi jälleen ikävällä tavalla pimentoon. Esimerkiksi äidin luovuttamat asiakirjat John Rogersin ja hänen edellisen vaimonsa riitaisasta avioero-prosessista olivat omiaan pönkittämään toimittajien mielikuvaa lastensa edut tyystin ohittavasta isästä, vaikka kyseisillä asiakirjoilla ei ollut mitään tekemistä parhaillaan käsillä olleen oikeusprosessin kanssa.

Hyvä esimerkki juridisessa mielessä hankalista tilanteista oli Outi Koskea Yhdysvalloissa saama pidätysmääräys.

Itse kirjoitin pidätysmääräyksestä 2. syyskuuta lehdessä. Jutun yhteydessä Outi Koski pitelee Yhdysvalloista saapunutta määräystä edessään kuin jo pidätetyksi joutunut kylttiään, epäilemättä valokuvaajan pyynnöstä.

Jutussa selvitän, kuinka Kosken Amerikan-matka tyssäisi jo lentokentälle. ”Eipä ole sinne nyt asiaa, paitsi jos varaudun pukemaan raitavaatteet päälle, Koski kommentoi kuvatekstissä.

Edes Kosken asianajaja ei tuolloin tiennyt, mitä pidätysmääräys todellisuudessa käytännössä tarkoittaa. Se, että määräys on voimassa vain Rogersin asuinosa-avaltiossa Etelä-Carolinassa, selvisikin minulle vasta noin kahta kuukautta myöhemmin.

Asiakokonaisuus sisälsi kaiken kaikkiaan mutkikkaita juridisia, kansainväliseen oikeuteen ja prosessioikeuteen liittyviä ongelmia. Tilanteesta, jossa oikeusoppineidenkin käsitykset olivat jopa täysin vastakkaisia, oli yksittäinen toimittaja aika heikoilla.

”Miksi meitä ei kuule kukaan?”

Virallisen lähdemateriaalin puutteessa turvauduttiin epäviralliseen. Lapsen harjoitella kielio pillia ja käsialalla kirjoitetut kirjeet olivat taattua iltapäivälehtien lööppikamaa.

”Miksi meitä ei kuule kukaan”, oli poikien viesti niin voudille, korkeimman oikeuden jäsenille kuin isällekin lähetetyissä kirjeissä. Syyskuun loppupuolella lähti kirje presidentille:

”Suomen Presidentti, Miksi meitä ei kuunnella? Minkä laista laki täällä Suomessa oikein on? Voisitko te kuunnella meitä? Ranskassakin on parempi laki!! Miksi meidän oikeuksia ei ole kuunneltu?” (IS 23.9.2004)

Kirje on selvästi poikien käsialaa. Mutta miten luotettavana poikien ”mielipiteen aitoutta” kirjoitustilanteessa voi pitää? Siihen tuskin saamme koskaan vastausta, kun korkein oikeuskaan ei voinut lopullisessa päätöksessään olla varma, mitä pojat oikeasti tahtovat.

Vapaasta kirjoitustilanteesta toimittajilla on vain äidin sana. Terveellä järjellä ajateltunakin voi päätellä, että pitkittynyt oikeustaistelu oli saanut pojat turhautumaan. Olisiko kirjeet pitänyt jättää julkaisematta jo kirjesalaisuutenkin vedoten? Kenelle ne oli tarkoitettu? Valtaosa kirjeistä oli osoitettu isälle, mutta oikeudessa tämä kiisti koskaan saaneensa niistä yhtäkään.

Ensimmäisenä moraalisesti kestävämmän, mutta tosin peruste. Jos me emme olisi sitä tehneet, kilpailija olisi tehnyt sen joka tapauksessa. Toiseksi, kun koko oikeustaistelu kuitenkin kiteytyi siihen, mitä pojat tahtovat ja mikä merkitys sille tulisi antaa, yrittivät toimittajat luonnollisesti selvittää sitä kaikin käytettävissä olevin keinoin. Siinä mielessä poikien omin käsin kirjoittamien kirjeiden julkaisua voidaan pitää varsin perusteltuna.

Vai voidaananko? Kuukautta myöhemmin isä lähetti lehdistölle pitkän kirjeen, jossa sanottiin muun muassa näin:

Mielestäni poikia ei tulisi enää valokuvata tai haastatella. Lapsilla on oikeus yksityisyyteen. Tämä on ollut heille henkisesti hyvin raskasta. Ennen kuin Outi laittomasti piti heidät Suomessa heidän kesälomansa jälkeen, he olivat tavallisia poikia, jotka elivät tavallista elämää. (...) Suomen kansalaisten tulisi olla ylpeitä tuomareistaan. Outi ei ole vain manipuloinut poikia, hän on myös manipuloinut lehdistöä saadakseen sympatiaa. Hän valheellisesti syytti suomalaisia viranomaisia rikoksista. Outi ei ole uhri. Hän on kaappaja. (IS 26.10.2004)

Vetoamus kaikui kuuroille korville. Show sai jatkaa kulkuaan.

Alkusyksystä toisessa lehdessä työskentelevä kollega kysyi minulta, uskoinko Kosken sukulaisuussuhteiden vaikuttaneen asian oikeuskäsittelyyn. Yksi julki-

suuteen näkyvästi noussut äidin puolustajahan oli Outi Kosken eno, eduskunnan ensimmäinen varapuhemies Markku Koski.

Silloin vastasin miettimättä, etten usko niin käyneen, mutta tänään vastaukseni ei ehkä olisi enää yhtä varma. Itä-Suomen hovioikeudessa median rooli tuli esiin varsin erikoisella tavalla. Käsittelyn toisena päivänä 15. marraskuuta kuultiin todistajana sosiaalijohtajaa, joka oli osallistunut Ristijärvellä tapahtuneeseen poikien noutoon.

Aluksi tilanne eteni tavanomaiseen tapaan, mutta äidin asianajajan kysymysten jatkuessa sosiaalijohtaja alkoi kuitenkin kertoa näkemyksiään myös muista tapahtumista kertoen muun muassa yksityiskohtaisesti loppukesäisiä tapahtumia Espoossa.

Niin asianajaja kuin oikeuden puheenjohtajakin alkoivat ihmetellä, miten sosiaalijohtaja tietää niin tarkasti tilanteista, joissa ei ole itse ollut paikalla. Siinä vaiheessa mies kaivoi esille nipun lehtileikkeitä ja alkoi lukea niistä otteita. ”Täällähän tämä lukee”, oli miehen perustelu. Oikeuden puheenjohtaja keskeytti miehen hymyään pidellen. Tuskin mikään tavallinen tilanne.

Keskeinen kysymys koko prosessissa oli poikien oma tahto. Mitä pojat halusivat ja millaista painoarvoa sille tulisi antaa heidän asuinpaikkaansa määrittelyssä? Kaikki poikien haastattelut koskivat juuri tätä kysymystä.

Tiedotusvälineiden innolla selvittää totuus oli ironiset seuraukset. Lopullisen päätöksensä perusteluissa korkein oikeus nosti poikkeuksellisesti esiin julkisuuden roolin. Oikeuden mukaan näkyvää mediamylllytystä voidaan pitää yhtenä syynä siihen, ettei poikien tahtoa pystytty koskaan luotettavasti selvittämään.

Miksi tämä tapahtui?

”Poikien pompottelu oikeusistuimesta toiseen on lainopillista kikkailua, joka on häpeäksi niin poikien vanhemmille, juristeille kuin koko suomalaiselle yhteiskunnalle. Miksi sallimme tällaista tapahtuvan?” (HS 27.11.2004)

Helsingin Sanomien kotimaan toimituksen esimiehen Antero Mukan kommentti vaati pelureita pois ruudusta. Ajatukset mukailivat varmasti lukuisten lukijoiden ja toimittajien ajatuksia. Mitä pidemmälle oikeustaistelu eteni, sitä irvokkaammalta se alkoi vaikuttaa.

Sen enemmän Kosken kuin Rogersin moralisointi ei kuitenkaan ole ainakaan oleellisin vastaus siihen, miksi lapsen edut unohtava taistelu saattoi tapahtua. Ihanteellista toki olisi ollut, että vanhemmat olisivat voineet sopia asiasta, mutta todellisuus ei aina kulje ihanteiden mukaan.

Parhaimmassa tapauksessa kaikki tapahtui, jotta sen ei tarvitsisi tapahtua enää.

Tapaus herätti poliitikot aina oikeusministeriä myöten vaatimaan kansainvälisiä huoltokiistoja koskevia lainsäädännöllisiä muutoksia.

Lainsäädännöllisiksi parannuksiksi ehdotettiin muun muassa perheoikeutta. Nähtäväksi jää, lakastuuko uudistusinto uutisen hautauduttua. Toisaalta pelko saa usein ihmiset omaksumaan asenteen, jossa asioille on nopeasti tehtävä jotain. Poliitikkojen mahdollinen pelko vastaavan mediamyllätyksen toistumisesta voi käytännössä näkyä nopeinkin muutoksina. Jos muutoksia saadaan aikaan, on siis ainakin osa-ansiona viestinten tälle yksittäiselle tapaukselle uhraama huomio. Tässä tulemme siihen, miksi mediaa kutsutaan neljänneksi valtiomahdiksi. Viestimillä on mahdollisuus ja velvollisuuskin tarttua yhteiskunnallisiin ongelmiin ja vaatia uudistuksia silloin kun niitä tarvitaan.

Valitettavasti muutosten hinta on usein kallis. Kukaan tuskin kiistää sitä, että suurimmiksi sijaiskärsijöiksi joutuivat kaksi poikaa, joiden oikeuksista alun perin piti olla kysymys.

Kiistaa on verrattu muutaman vuoden takaiseen Kerstin Campoyn tapaukseen, jossa äiti ehti olla poikineen viranomaisia paossa yli vuoden verran. Viimeistään tapaukset kietoutuivat yhteen siinä vaiheessa, kun poikien piilopaikka paljastui. Campoyn poikineen oli piilotellut samassa paikassa pakomatallaan vuonna 1998.

Juridisesti Campoyn tuhoon tuomittu taistelu oli kuitenkin huomattavasti yksinkertaisempi, sillä Campoyn ja hänen amerikkalaisen miehensä lapset olivat tuolloin reippaasti alle 10-vuotiaita.

Koski-tapauksessa Itä-Suomen hovioikeus katsoi, että 13- ja 10-vuotiaat lapset ovat myös kansainvälisissä huoltajuuskiistoissa riittävän kypsiä ilmaisemaan mielipiteensä siitä, kumman vanhemman luona he haluavat asua. Korkein oikeus oli lopulta toista mieltä, mutta päinvastainkaan ratkaisukaan ei olisi ollut historiallinen, sillä Haagiin sopimusta sivuttu Suomessa ennenkin, tosin ilman valtaisaa mediahässäkkää. Jälkiviisaana voi todeta, että aiempien tapauksien käsittely julkisuudessa olisi ollut paikallaan. Nyt juridinen puoli jäi tunnetta tihkuvien reportaasien ja henkilöhaastattelujen jalkoihin.

Kokonaan toinen kysymys on tietysti se, miten seikkaperäisiä selvityksiä lainsäädännöllisistä kiemuroista juuri Ilta-Sanomien lukijat olisivat tahtoneet lukea.

Huoltajuuskiistaan oli helppo samaistua

Tarinat elävät jatkuvaa julkisuuskamppailua. Sen jälkeen kun pojat palautettiin Yhdysvaltoihin, kirjoittelu Outi Koskesta ja hänen pojistaan on loppunut muutamaa juttua lukuun ottamatta lähes seinään. Tilalle tuli jotain paljon draamatisempaa. Niin raadollista kuin se onkin, uutisena Koski poikineen huuhtoutui Aasian hyökyaaltojen mukana. Tilanne on kuitenkin tyyppillinen. Jutut elävät julkisuudessa vain oman aikansa. Tilalle tulee aina toinen, kiinnostavampi ja myyvämpi aihe, joka hautaa entisen alleen.

Mutta miksi Kosken kamppailu jaksoi kiinnostaa niinkin pitkään?

Ehkä perimmäisin vastaus on hyvinkin yksinkertainen.

Kiistely lapsista ei valitettavasti ole mitenkään ainutlaatuista maassa, jossa joka toinen avioliitto päättyy eroon. Jokainen ainakin tietää jonkun, joka on jossain vaiheessa elämänsä joutunut taistelemaan lapsistaan. Huoltajuuskiistan herättämiin tunteisiin on helppo eläytyä, oli sen sitten joutunut kokemaan vanhemman tai lapsen asemassa.

Meistä jokaisella on isä, jokaisella on äiti. Outi Koski tarjosi kasvot niille sadoille ja tuhansille tavallisille tarinoille, jotka eivät koskaan nouse suuriin otsikoihin.

Viimeisen kerran keskustelin kasvotusten Outi Kosken kanssa Helsinki-Vantaan lentokentällä 22. joulukuuta, aamuna jolloin poikien palautus tapahtui. Puhuimme pitkään kuukausia kestäneestä mediamyllytyksestä. Kysyin, onko hän katunut sitä, että lähti taistelemaan pojistaan julkisesti.

Koski mietti pitkään ja alkoi sen jälkeen puhua tapansa mukaan hitaasti ja harkiten. ”En koe tehneeni mitään, mitä muut äidit eivät olisi vastaavassa tilanteessa tehneet. Ainut asia mitä nyt toivon on se, että tästä olisi hyötyä jollekin muulle. Ettei kenenkään enää tarvitsisi kokea samaa.”

Jotenkin siitä hetkestä jäi tunne, että pohjimmiltaan hän ehkä oli kuitenkin vain eräs espoolainen perheenäiti.

Maria Koskinen on Iltä-Sanomien toimittaja